

HERKOMST EN NOMENCLATUUR
VAN ENIGE POPULIERENCULTIVARS.

[165]

door

J. T. M. BROEKHUIZEN

Instituut voor Bosbouwkundig Onderzoek (I.B.O.)

SUMMARY

PROVENANCE AND NOMENCLATURE OF SOME POPLAR CULTIVARS

Information is given on the provenance and nomenclature of the poplar cultivars which at present are being sold under supervision of the N.A.K.B.

The correct name of the group of hybrids, originating from crossings of *P. deltoides* and *P. nigra*, is *P. canadensis* Moench. According to the international rules of nomenclature some cultivars should be renamed: 'Serotina erecta' should be 'Regenerata', 'Keppels glorie' (probably) should be 'Champagne' and 'Serotina de Selys' should be 'Serotina erecta'.

The original cuttings of the following cultivars were taken in the nineteenthies from trees in the Netherlands: 'Heidemij' (imported from the U.S.A. in 1891), 'Robusta Zeeland' (imported from Belgium in about 1915 and 1926), 'Gelrica', 'Marilandica' and 'Serotina'. Available information on their sources is published in this article.

The cuttings of 'Champagne', 'Manitobensis', 'Regenerata', 'Robusta' and 'I 214' were imported directly from abroad.

Originally several cultivars comprised more than one clone, but at present all N.A.K.B.-cultivars are monoclonal.

In verband met de identificatie en selectie van populieren is het van belang te weten van welke beplantingen en bomen de populieren stammen, die thans onder controle van de N.A.K.B. in de handel zijn. Het bleek niet eenvoudig dit uit te zoeken, maar mede dank zij de medewerking van de heer E. Teerink, oud-hoofdamtenaar van de Nederlandsche Heidemaatschappij, konden nog verschillende gegevens worden achterhaald.

Het belangrijkste van de resultaten zal hier worden weergegeven. Dit geeft tevens de gelegenheid de nomenclatuur van enkele cultivars te bespreken.

Alvorens tot behandeling van deze cultivars wordt overgegaan, zullen enkele woorden worden gewijd aan de naam *P. canadensis* Moench, waarmee de groep bastaarden wordt aangeduid, die is ontstaan uit

krusingen tussen *P. deltooides* en *P. nigra* en hun hybriden en tot welke groep van alle Nederlandse handelscultivars behoren.

Nadat voor deze groep lange tijd de naam *P. canadensis* Moench werd gebruikt, werd deze door de Internationale Populieren Commissie vervangen door *P. euramericana* (Dode) Guinier, omdat de eerstgenoemde naam aanleiding tot verwarring zou geven. Boom (1) toonde echter aan, dat deze verandering niet juist is. Daarom wordt in Nederland thans de naam *P. canadensis* Moench weer gebruikt.

In andere landen is men hiertoe niet overgegaan. In Duitsland bijvoorbeeld is men van mening dat deze naam niet kan worden gebezigd, omdat een aantal bastaarden kenmerken bezit, die afwijken van de beschrijving van Moench. Volgens de internationale regels voor de botanische nomenclatuur doet echter niet ter zake en dient de oudste naam, in dit geval *P. canadensis*, te worden aangehouden.

De schrijfwijze van cultivarnamen is volgens de regels voor de nomenclatuur de volgende: Indien de cultivarnaam is verbonden met de groepsnaam, dan dient ze òf te worden voorafgegaan door de afkorting cv (= cultuurvariëteit of cultivar) òf te worden ingesloten tussen enkelvoudige, bovenaan geplaatste aanhalingstekens, bijvoorbeeld *P. canadensis* cv *Serotina* of *P. canadensis* 'Serotina'. Indien de cultivarnaam niet is verbonden met de groepsnaam, dient te worden geschreven *P. 'Gelrica'*.

P. canadensis cv *Heidemij*

Omstreeks de jaren 1880—1890 had men te kampen met een toenevende sterfte in de populieren. Dit gaf aanleiding tot de invoer van nieuwe populieren uit Amerika. In 1881 en nog enkele malen in volgende jaren werd door leden van de toenmalige Bredase Landbouwmaatschappij stek geïmporteerd. Op verzoek van de Noordbrabantse Maatschappij werd bovendien in 1891 door de Firma Th. Meehan te Germantown bij Philadelphia werden 3600 stekken geleverd onder de foutieve naam *P. monilifera* (later werd deze door Houtzagers gewijzigd in *P. deltooides* subsp. *missouriensis*). Gezien het grote aantal stekken en de toenmalige kennis van de populieren is zeer waarschijnlijk materiaal van meer dan één kloon geleverd. Daar bovendien door verschillende instanties op verschillende tijdstippen stekken zijn ontvangen, bestonden de oorspronkelijke beplantingen zeker uit verschillende klonen. Ook thans zijn nog oude bomen van deze klonen in ons land aanwezig. Op de Algemene Begraafplaats te Zutphen staan enkele exemplaren, die zeer vermoedelijk kort na de import van 1891 zijn aangeplant. De dikste bomen waren in januari 1959 ongeveer 35 m hoog en hadden een $d_{1,3}$ van 128 en 116 cm. Bij identificatie bleek dat deze bomen zeer waarschijnlijk tot de cultivar *Heidemij* behoren. Ook op de buitenplaats „Ravenhorst” aan de Gronausestraat te Enschede staan twee mooie populieren met een $d_{1,3}$ van 120 en 105 cm. Deze zijn in 1900 of 1901 geplant. Onderzocht dient nog te worden of deze identiek zijn aan de 'Heidemij' of tot een andere kloon behoren. Mededelingen over het voorkomen van andere bomen van deze leeftijd worden zeer op prijs gesteld.

De cultivar, die in 1937 onder de naam *P. deltooides* subsp. *missouriensis* onder N.A.K.B.-contrôle in de handel werd gebracht, is thans één-

klonig. Het oorspronkelijke stekmateriaal is afkomstig van de intussen gevelde beplanting langs de weg Zutfen—Vierakker (zie foto in „Het Geslacht Populus”, blz. 76).

Uit onderzoeken bleek later dat de naam *P. deltoides missouriensis* niet juist is, omdat de betreffende cultivar geen vorm van *P. deltoides* is, maar een bastaard van *P. deltoides* en *P. nigra*, dus tot de groep *P. canadensis* behoort. Op het eerste gezicht lijkt dit vreemd, daar de oorspronkelijke stekken rechtstreeks uit de Verenigde Staten werden betrokken. De verklaring ligt in de omstandigheid dat een vorm van *P. nigra*, 'Italica', reeds lang geleden in het oosten van de Verenigde Staten werd ingevoerd. Volgens Sargent, aangehaald door Houtzagers (6), zou deze

Ongeveer 60 jaar oude 'Heidemij'.

kloon reeds in 1784 in de omgeving van Philadelphia zijn aangeplant, dus in het gebied vanwaar het oorspronkelijke materiaal werd betrokken, terwijl er omstreeks 1797 ook in Massachusetts reeds veel vraag naar was. Het is dus zeer goed mogelijk dat hier een hybride is ontstaan.

Sinds 1957 is de naam *P. deltoides* subsp. *missouriensis* gewijzigd in *P. canadensis* cv *Heidemij*.

P. canadensis cv *Robusta* en *P. canadensis* cv *Robusta* Zeeland.

Over de eerste van deze twee valt niet veel meer te vermelden dan dat deze in 1934 werd ontvangen van de kwekerij van Simon Louis te Plantières bij Metz (Frankrijk). Na het ontstaan van de kruising op deze kwekerij in 1895 heeft men blijkbaar meer dan één zaailing vermeerderd en dit mengsel onder de naam 'Robusta' in de handel gebracht. Eén van deze klonen heeft de naam 'Robusta' behouden, een andere is mogelijk 'Bachelieri', welke zeer veel op 'Robusta' lijkt. Hoewel ook 'Vernirubens' zeer veel op 'Robusta' lijkt, is deze cultivar niet uit het oorspronkelijke mengsel afkomstig, maar in 1914 in de Kew Gardens gevonden.

Over de oorsprong van 'Robusta Zeeland' is niets met zekerheid bekend. Materiaal hiervan wordt reeds lang door enkele Zeeuwse kwekers geteeld. Het is afkomstig van de kwekerij „Pomona" van De Coninck te Maldegem, België, vanwaar het ongeveer 45 en 35 jaren geleden werd betrokken onder de naam Raverdeau *). Hieruit blijkt dat 'Robusta Zeeland' niet in Zeeland is ontstaan, maar werd geïmporteerd uit België en vermoedelijk uit Frankrijk stamt.

In IJzendijke (Zeeuws-Vlaanderen) staat een beplanting van 1931. In 1951 zijn hieruit enkele bomen geselecteerd. Het materiaal van deze herkomsten, als ook van een tweede wat jongere beplanting, wordt thans aan een grondig vergelijkend onderzoek onderworpen om zowel de verschillen met 'Robusta' als de eventuele onderlinge verschillen vast te stellen.

Sedert 1953 zijn enkele klonen als 'Robusta Zeeland' onder voorlopige controle van de N.A.K.B. in de handel.

P. canadensis cv *Gelrica*

Van de veel in de Gelderse Achterhoek voorkomende Baakse witte werd het stekhout voor de vermeerdering onder N.A.K.B.-controle verzameld van een 12-tal bomen, die behoorden tot twee rijenbepantingen bij Hengelo (G.); van één dezer bepantingen is een foto afgedrukt op bladzijde 86 van de eerste druk van het „Handboek voor de Populieren-teelt". Hiervan is uiteindelijk één kloon onder de naam 'Gelrica' onder controle gebleven. Dat stekken van meer dan één kloon zijn verzameld, werd veroorzaakt doordat men toen nog niet in staat was kleine verschillen tussen klonen vast te stellen, terwijl bovendien Houtzagers aanvankelijk voorstander was van het gebruik van klonenmengsels, mits de verschillen tussen de klonen zo klein zijn, dat deze niet opvallen. Langzamerhand is men hiervan teruggekomen en thans draagt men er zorg voor dat de handelscultivars uit slechts één kloon bestaan.

P. canadensis cv *Serotina erecta* en *P. canadensis* cv *Keppels glorie*

In 1934 en 1937 werden uit Frankrijk (Fa. Raverdeau te Romilly) enkele malen stekken ingevoerd onder de naam 'Serotina erecta'. Houtzagers verstond daaronder een groep populieren, die verschillende kenmerken gemeenschappelijk zouden hebben met *P. 'Serotina'*. Tot deze groep rekende hij o.a. *P. Raverdeau à écorce blanche*, *P. Sarcé blanc* en

*) Mededelingen achtervolgens van J. B. Aers te Oostburg en J. C. van 't Westeinde te 's Heer-Arendskerke.

P. 'Serotina de Selys'. De bedoeling was *P. Raverdeau à écorce blanche* te importeren (7). Op een tijdstip, dat de bomen nog geheel kaal waren, werden stekken verzameld van enkele exemplaren, waarvan men meende dat ze tot één kloon behoorden. Veel later kwam men tot de conclusie, dat stekken van twee klonen waren verzameld, die ontluikend werden onderscheiden door verschil in bladvorm, tijdstip van ontluiking der bladeren en vertakking van de jonge planten. De Nederlandsche Heidemaatschappij was daardoor in staat in 1954 uit dit mengsel een mannelijke kloon te selecteren, die in 1958 'Keppels glorie' werd genoemd (na in 1953 voorlopig 'Serotina erecta I' en in 1956 'Keppels groen' te zijn genoemd), terwijl de andere kloon, welke later vrouwelijk bleek te zijn, de naam 'Serotina erecta' behield.

In 1957 kwam de bekende Duitse populierendeskundige Müller aan de hand van onderzoeken van 1-jarige planten tot de conclusie dat 'Keppels glorie' identiek is met de door Raverdeau geteelde en in de omgeving van Romilly veel aangeplante 'Serotina de Champagne'. Uit onderzoeken van het I.B.O. (3) bleek dat heesters van beide vormen in geen enkel detail verschillen. Beide bezitten onder andere dezelfde karakteristieke wimpers op de bovenkant van een gedeelte van de bladsteel. Aangezien wij echter nog niet de beschikking hebben over oudere bomen van 'Serotina de Champagne' en dus habitus en stam van beide vormen niet op één groeiplaats konden vergelijken, is naar onze mening nog geen volkomen zekerheid verkregen, dat beide vormen inderdaad identiek zijn. Bestudering van de resultaten van het tot nu toe verrichte onderzoek, samen met de gegevens over de herkomst van beide vormen, maken dit echter wel waarschijnlijk.

Overigens is de naam *P. canadensis* cv *Serotina de Champagne* minder juist, omdat deze ten onrechte nauwe verwantschap met 'Serotina' suggereert. Om deze reden is het beter te spreken van *P. canadensis* cv *Champagne* of kortweg 'Champagne'.

Ook de naam 'Serotina erecta' is niet juist voor de cultivar, die als zodanig in Nederland in de handel is. Deze is immers vrouwelijk, terwijl uit de oorspronkelijke beschrijving van Henry (4) blijkt, dat door hem met 'Serotina erecta' een mannelijke variëteit van 'Serotina' werd bedoeld.

Onderzoeken van Müller (8) aan jonge planten en van het I.B.O. aan oudere bomen, waarin ook de resultaten van reeds eerder door van den Ende verricht kankeronderzoek (5) werden betrokken, toonden aan dat 'Serotina erecta' identiek is met de door Henry in 1913 beschreven 'Regenerata' (4). Niet te verwarren met 'Regenerata Harff', welke beter 'Harff' zou kunnen worden genoemd. De naam 'Serotina erecta' dient dan ook te worden veranderd in 'Regenerata' (2).

Indien deze naamsverandering plaats vindt, kan de naam 'Serotina erecta' weer worden gebruikt voor die cultivar, waarvoor hij blijkens de beschrijving van Henry is bestemd, namelijk voor de cultivar die thans bekend staat onder de naam 'Serotina de Selys' of 'Selys'.

P. canadensis cv *Serotina*

Omtrent deze cultivar is alleen bekend dat het eerste stekmateriaal voor vermeerdering onder controle van de N.A.K.B. in 1937 is verzameld in een wegbeplanting bij Hengelo (G.) en van enkele zeer mooie bomen

tussen Valburg en Andelst (G.). Ook in dit geval zijn de stekken van meer dan één boom verzameld. Daar echter nog nimmer verschillen binnen het N.A.K.B.-sortiment zijn gevonden, zullen deze bomen vermoedelijk tot één kloon hebben behoord. Aangezien beide beplantingen inmiddels zijn geveld kan dit echter niet worden gecontroleerd. De 'Serotina' welke in Duitsland gewaarmerkt in de handel is, wijkt volgens Müller enigszins af van de Nederlandse, zodat ook van 'Serotina' vermoedelijk toch meer dan één kloon aanwezig is. Gezien de ontstaanswijze van vele Europese cultivars, spontane bastaarden van *P. deltoïdes* en *P. nigra*, is dit niet verwonderlijk. Indien dit inderdaad het geval is, dan zal slechts één kloon 'Serotina' mogen worden genoemd, terwijl de anderen een nieuwe naam zullen moeten ontvangen.

P. canadensis cv Marilandica

Ook omtrent deze cultivar is weinig bekend. Het N.A.K.B.-materiaal is verzameld van enige bomen bij Esch in Noordbrabant. Het is thans éénklonig.

P. canadensis cv I 214 en P. canadensis cv Manitobensis

De eerste is een in 1947 ingevoerde selectie van Professor Piccarolo (Italië). De naam 'I 214' is nog steeds voorlopig. De oudste, thans 12-jarige boom, welke in ons land aanwezig is, staat op de kwekerij van de Nederlandsche Heidemaatschappij te Hoog-Keppel.

'Manitobensis' is een kloon, die zowel uit Polen als uit Canada is ingevoerd en zou volgens een schriftelijke mededeling van Heimburger (Canada) voor het eerst door een Poolse kweker in de handel zijn gebracht. In de botanische tuinen te Kurnic, Polen, zouden enkele oude bomen voorkomen. De herkomst is echter tot nu toe geheel onbekend.

De in het bovenstaande voorgestelde naamsveranderingen van enkele populierencultivars brengen uiteraard enige bezwaren mede voor de kwekers en telers. Hieraan is echter niet te ontkomen, want alleen dan wanneer de identiteit van de cultivars nauwkeurig is bepaald, kan een internationaal aanvaardbare nomenclatuur worden vastgesteld. Door de moderne methoden van onderzoek en beschrijving zullen verwarringen en de daaruit voortvloeiende noodzaak van verdere wijzigingen in de naamgeving vrijwel uitgesloten kunnen worden.

Eén van de voorwaarden voor een goede nomenclatuur is, dat alleen die cultivars worden geregistreerd, die zijn beschreven volgens internationaal aanvaardbare, uniforme, systematisch-morfologische normen en waarvan de beschrijving in het bezit is van de Internationale Populieren Commissie.

Bij lezing van het vorenstaande zal het opvallen dat de oudere cultivars veelal uit meer dan één kloon bestonden, terwijl de nieuwere van meet af aan slechts één kloon omvatten. Hieruit blijkt hoe de inzichten in de wijze van selectie langzamerhand zijn veranderd. Nog steeds echter zijn het werk dat door vroegere onderzoekers is verricht en de vele gegevens die door hen werden verzameld, van veel belang voor de huidige onderzoekingen.

Literatuur:

1. Boom, B. K.: *Populus canadensis* Moench versus *Populus euramericana* Guinier, I.V.T., Med. (102) april 1957.
2. Broekhuizen, J. T. M.: De nomenclatuur van enkele populierencultivars. De Boomkwekerij, 15 (4) 27 nov. 1959 (44—45).
3. Broekhuizen, J. T. M.: Some notes on the identification and nomenclature of poplars. I.B.O. Communications(1) febr. 1960.
4. Elwes, H. J. en A. Henry: *The trees of Great-Britain and Ireland*, (VII) 1913.
5. Ende, G. van den: Verslag van het onderzoek naar de populierenkanker in 1952 en 1953. Mededelingen van de Ned. Heidemaatschappij, (21) 1955.
6. Houtzagers, G.: Het geslacht *Populus* in verband met zijn betekenis voor de Houtteelt, 1937.
7. Houtzagers, G.: *Populus serotina* var. *erecta*. De Boomkwekerij 10 (21) 21 aug. 1955 (180).
8. Müller, R.: Die 'Forndorf'-Pappel. Holz-Zentralblatt 85 (138) 17 nov. 1959 (1858—1860).

Referaat

Populus Vereecken als laanboom een nieuwe aanwinst? B. Vrijhof. De Boomkwekerij 15 (13) 1960 (143—144). [238]

Deze fastigiaat groeiende populier is wel verondersteld een vervanger te kunnen zijn van de Italiaanse populier voor de singelbeplanting om de boomgaarden. De fruitteler P. Vereecken in Stoppeldijk in Oost-Zeeuws-Vlaanderen, dacht in 1935 Italiaanse populieren in een windscherm te planten en zou later hebben waargenomen, dat er een afwijkende vorm tussen voorkwam die erg wild groeide, door sterke snoei in toom gehouden kon worden en dan een veel grotere dichtheid van de singel betekende, ook tot onder aan de stam.

Dit ras is nu wel in de handel, maar wordt niet beschouwd als houtproducent en is derhalve niet onder N.A.K.B.-keur gekomen. De 3 oudste bomen van ongeveer 60 jaar staan bij een boerderij ten oosten van Axel en tonen een breed zich uitbreidende groei. Ook de zeewind — een afbeelding van een 6-jarig windscherm ten westen van Breskens toont dit — wordt goed doorstaan. De schrijver, die bij de plantsoendienst in Den Haag werkzaam is, gewaagt nu van recente aanplant aldaar.

Ongeveer tien jaar geleden bezochten wij de oudste bomen ook een keer, doch zagen er geen houtproducent in. Mogelijk dat het hout later uit oudere singels gekapt beter bruikbaar blijkt te zijn dan dat van de Italiaanse populier, dat is dan ook winst. Thans zijn wij ook begonnen de Vereecken tot laanbomen te doen opgroeien; we zullen moeten afwachten wat dit wordt. Is de boom waardevol, bijvoorbeeld speciaal voor windscherm, dan zou ondanks eventuele geringe houtwaarde m.i. N.A.K.B.-keur toch verantwoord zijn.

F. B.